

Nõukogude Eesti esimestel künnivagudel

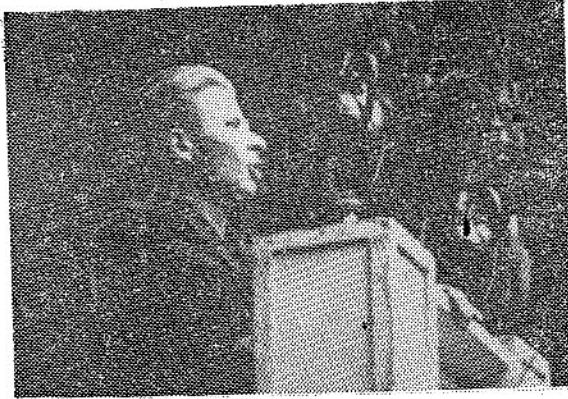
Esimesel nõukogude aastal võis toleaegete Virumaa ajalehtede veergudelt päevast päeva lugeda kommunist Villem Soo nime. Fika ajaga, peaaegu veerand sajandiga, on paljudi mälestustereas tuhmunud, kuid mõningad eredad killud on ometi püsinud selles noorest tulihingelisest inimsest, keda ta järjekindluse, võitlusinnu ja printsiipaalsuse tõttu nii paljudki «tasakaalukamad», head kodanlased nimetasid «tulipeaks», lisades igasuguseid halvustavaid nimesid, kuid kelle kohta olid ka ta surmavaenlased

tus», «klassivõitlus», ja vaatamata sellele et alneõpetajad püüdsid meeleheitlikult näidata, et kapitalil ei ole säärast hirmsat needust peal, nagu seda kujutas Marx, või et lisaväärtus on täiesti seaduslik ja peabki kuuluma kapitali omanikule, et klassivõitlus on suurim ühiskondlik patt ja pahe, millele ükski haritud inimene ei või mõteldagi, töid õpilased koosolekuil lausa vastupidi-seid, kooli juhtkonda ja kohalikku haritlaskonda šokeerivaid näiteid. 1931. a. kevadel, pärast seda kui ajakirjandus oli seminarid üldiselt

liine. Näiteks õppis ta vene keele rääkimise ja kirjutamise ära umbes poole aastaga.

1936. a. lõpust kuni juunipöörde ni tuli tal alatiselt vahetada kohta: otsida tööd «kraavivihallina», metsalõikajana, kasutada vahel võõrast nimegi, sest ta oma nimi oli poliitilisele politseile liiga hästi tuntud.

1940. a. juunipöörde järel saatis EKP juhtkond Villem Soo uuesti Rakverre, kus ta asus organiseerima Töölise Üldühingut. Sügisel kujunes kogu maad hõlmavaks tähtsaimaks ürituseks maareformi teostamine. Vaevalt oleks tollal leidunud Virumaal sobivat ja väsimatumat maareformi elluviijat, kui seda oli Villem Soo. Ta kuulas kannatlikult ära iga maatahtja avalduse ja eri soovid, teiselt poolt aga ka endiste maaomanike seisukohad. Kuude kaupa töötas ta vähemalt 18—20 tundi ööpäevas. Klassivaenlased, kulakud, natsionaliseeritud varade omanikud ei piirdunud ainult tagaselja kirumisega. Mitmel korral tungiti Villem Soole hilisõhtutel kallale, tulistati nurga tagant.

sunnitud möönma, et ta oli absoluutselt aus, vähimagi egoismita ja äärre töövõimega inimene.

1930. a. sügisel pärast Võru seminari sulgemist hajutati selle õpilased teiste seminaride vahel. Mõnikümmend neist sattus Rakvere Õpetajate Seminari. Uustulnukad, nende seas ka Villem Soo, olid juba ette «punasteks» tembeldatud ja peagi selgus, et sellel jutul olid mõningad juuredki. Õpilas- ja harrastusringide koosolekutel paistis peagi silma sõnaka Villem Soo, kes löögivalmilt esines igal parajal juhul, kui kaitseliidu aktiivsemad «püssikandjad» püüdsid teisi «kangelastegudele» üles kutsuda. Samal ajal koondus kooliseinte vahele hulk ühiskonnateadustest huvitatud noori, kes üheskoos uurisid kättesattunud pahempoolset kirjandust, mis olude tõttu oli enamasti küll reformistlike või renegaatlike sotsialistide sülest pärit, kuid seegi andis materjali mõtlemiseks, vaidlemiseks ja teede otsimiseks väljapääsuks ühiskondlikust ummikust, kuhu kodanlik kord oli noortegi arvates jõudnud. Neil vestlus- ja vaidluskooolekutel esines tollal 18-aastane Villem Soo tulusõnaliselt ja näitas veenvalt, et ainuke tee õigluse jaluleseadmiseks on klassivõitlus. Koolikursusesse kuuluva majandusõpetuse piirides tutvusid õpilased üsna lühidalt ka juba niisuguste mõistetega, nagu «kapital», «lisaväär-

naris üldkoosõlek. Siin esines marurahvusliku «ülesehitava» kõnega kooli õpilaskonna vanem. Koosoleku korraldajalle ootamatult võttis sõna ka Villem Soo. Veenvalt ja loogiliselt näitas ta, missugune on eesti töömehe elu ja missuguse seisukoha, peab ta võtma ühiskondliku ning majandusliku surve suhtes, et ainus pääs sügavast majanduslikust ja vaimsest kriisist on sotsialism, milleks eeskuju näitab Nõukogude Liit. Ettekande ajal muutusid õpetajad kaameks. Olu korra päästis abiturient Lev Divin, kes näitas, et Soo koht ei ole siin õppeasutuses, kus ta «maa soola» ära rikub, vaid teiselpool Narva jõge.

Järgmisel sügisel asus Villem Soo veelgi energilisemalt õpilaringe organiseerima, tõmmates sinna ka linna teiste keskkoolide õpilasi. Samal ajal esines ta sageli linna töötatöölise- ja ametiühingute koosolekutel. Nii kestis see kuni 1932. a. jaanuarini. Siis heideti Villem Soo seminarist välja. Nüüd järgnes tal aasta intensiivset tööd tööliskoortele hulgas. Tegevus oli muutunud poliitilise politsei arvates juba nii laialdaseks, et jaanuaris 1933 ta Tartust tööliskongressilt tagasi tulles vangistati ning mõisteti kolmeks aastaks vangi. Vanglasoleku aega kasutas V. Soo õppimiseks. Tema erakordne andekus võimaldas tal otse lennult haarata kõiki distsi-

Sõja puhkemise järel asus Villem Soo kaitsma oma sotsialistlikku kodumaad. Virumaal löi märatsema banditistlik terror, tapeti nõukogude aktiviste, uusmaasajaid, tulistati koguni pioneeridega laagrist koju sõitvaid autosid. Villem Soo asus juhtima võitlust bandiitide vastu. Rinde lähenedes muutus olukord veelgi ohtlikumaks ja Soo loobus isegi autojuhi kasutamisest, et teist inimest mitte ohtu saata. Meie viimasel kohtumisel 2. augustil Kunda töölismajas nägin, kuidas ta auto oli sõna otseses mõttes sõelaks muutunud.

Virumaa langemise järel siirdus Villem Soo põranda alla, asudes organiseerima partisanliikumist Virumaa idaosas. Siin aga, Illuka lähedal Kiiveri talus, sattus ta vaenlase kätte, olles enne hävitanud 3—4 fašistlikku soldatit.

Villem Soo elutee oli lühike, kuid see-eest oli ta tähelend ere ja selge. Aastakümnete pikkune ajalood on pühkinud noorema põlvkonna mälestusest need jäljed, mis tallati noore Nõukogude Eesti esimestel künnivagudel. Kuid needki jäljed, mis tallas sinna see tagasihoidlik töömees, kannavad vilja tänapäeval ja on aluseks, mida mõõda sammuvad kommunismile vastu uued põlvkonnad.

JOHANNES SEILENTAL